

Waarom gaan wij op vakantie?

Wij hijgen ons in het drukke leven naar de spaarzame momenten van vrijetijd. En dan worden die momenten ook nog gepland en gecoördineerd. Reisgidsen helpen ons om de reis te plannen met wat we willen zien. De reis er naar toe vergeten we, wat telt is dat wat we daar bij ons reisdoel zien. En worden we hier gelukkig van?

Waarom reizen mensen?

Misschien heeft de filosoof Michel de Montaigne wel het mooiste boek over het maken van reizen geschreven. Welke motieven zijn er om weg te gaan van je vertrouwde omgeving? Nou, allereerst de vervelende alledaagse huiselijke beslommeringen. In zijn geval het beheer van zijn landgoed. “Wanneer men mij vraagt waarom ik reizen maak, antwoord ik gewoonlijk dat ik weet wat ik ontvlucht, maar niet wat ik zoek”. [Noot 01] Maar reizen is ook nuttig omdat het de beste leerschool is om andere opvattingen, gebruiken en mensen te leren kennen. “Het enige dat me bevredigt ... is afwisseling en het genot van de diversiteit”. “Ik maak geen reis om er van terug te keren of om haar te voltooiën. Ik doe het enkel om mezelf in beweging te houden, zolang ik die beweging prettig vind. Ik reis om het reizen”. “Deze neiging om naar nieuwe en onbekende dingen te verlangen draagt er veel toe bij de reislust in mij te voeden”. Deze opvatting herhaalt de psycholoog Ab Dijksterhuis in zijn net verschenen boek ‘Wie (niet) reist is gek’ [Noot 02], hij reist om ‘psychologische verschim-meling af te wenden’. ‘Reizen laat je verwonderen en dat leidt

tot psychologische groei’. Niet ieder mens is hier evengoed toe in staat. Zij die hoog scoren op ‘openstaan voor ervaringen’ (een van de vijf persoonlijkheidskenmerken uit de Big Five) zullen ook graag reizen. Mensen die veel reizen, zouden zelfs creatiever worden. En hoe exotischer en intenser het reisdoel, hoe meer verwondering en levenslessen er worden geleerd. “We gaan door met reizen, gesteund door de wetenschap, die laat zien dat reizigers vóór, tijdens en na hun reis gelukkiger zijn dan thuisblijvers”. En ten diepste reizen mensen omdat ze een glimp van het paradijs willen zien, de plek waar je een zorgeloos leven kan leiden in eenvoud en rust, ver van dagelijkse beslommeringen. Ook al weet je dat die paradijselijke plek niet bestaat, je gaat telkens weer opzoek.

Zou dit dan een verklaring kunnen zijn voor het recent uitkomen van zoveel reisgidsen naar vreemde en onbekende plekken. Hopen we daar, ver van bekende en met toeristen overlopen Riviera’s, dat rare paradijselijke plekje te ontdekken?

Reizen dicht bij huis.

Kunnen we uit bovenstaande niet concluderen dat ‘reizen om verre reizen te maken’ erg krampachtig overkomt? In het pas verschenen boek van Jan Warndorf ‘Geen idee’ poogt hij die wilde zucht naar nieuwe ervaringen te temperen. Want genieten we wel echt? Zijn we wel echt in het moment als we voortdurend reizen? Warndorf erkent dat we een drang naar nieuwe ervaringen hebben en dat dat oké is maar dat wij die ervaringen niet in de hand heb-

ben “dan merk je dat jouw beleving niet aan jou toebehoort, maar dat jij aan jouw beleving toebehoort.” Concreet: je maakt een klimtocht, verwacht een geweldig uitzicht en....helaas het doet je niks. Eigenlijk zou je reizen moeten zien als een spel (bijna alle schrijvers refereren hier aan onze goede oude Nederlandse meester Huizinga): nutteloos, spelen is domweg leuk! [03] Misschien toch weer reizen om het reizen, zoals Montaigne al eerder schreef. Uit eerder onderzoek [04] bleek al dat we onze tijd niet erg zinvol inde-len. De meerderheid aan uren op een dag gaan zinloos voort en zelfs onze vrijetijd is vaak van kwaliteit gespeend. Kashdan roept dan ook op om weer nieuwsgierig te worden. Ook in de kleine alledaagse momenten open te staan voor wat zich in nietigheid openbaart. Je hoeft niet naar een dorpje ver in de jungle om gelukkig te worden met nieuwe ervaringen.

Vrijtijdsbeleving als spiegel van wie we zijn

Bovenstaande is nog behept met het idee dat vrije tijd iets is, dat staat tegenover werk en educatie of scholing. In 1995 verschijnt het beroemde boek van Chris Rojek over vrije tijd. Daarin toont hij messcherp aan dat het onderscheid tussen de homo faber (de werkende en studerende mens) en de homo ludens (de spelende, vrije tijd mens) verleden tijd is: “that leisure is something that human beings need just as they need food, shelter, warmth, security and protection”. Daarmee verlaat hij alle utopische denkers, zoals o.a. Karl Marx, die als einddoel zagen een leven waarin we niet meer hoeven te werken en alleen nog maar vrije tijd bezitten. Vrijtijdsbeleving is dus een psychische gesteldheid en doortrekt al onze activiteiten. Onze invulling van persoonlijke vrije tijd (in onze alledag) geeft vorm aan onze identiteit. Wie willen we zijn, dat tonen we o.a. in onze vrije tijd. Waarom niet vier weken naar Bali en daar voor Unilever nieuwe producten bedenken en tussendoor genieten van tempels, natuur en eten. [05] En juist die verwevenheid van vrijtijdsbeleving verklaart dat toerisme / invulling van vrije tijd, ook steeds meer een leerende en onderwijzende activiteit is. Dat verklaart ook onze interesse voor grote steden de laatste decennia want in steden is een samenklontering van musea, industrie- en historische locaties aanwezig. [06]

Andere factoren

Natuurlijk spelen er ook meer triviale redenen een rol als het gaat om onze vrije tijd. We zijn rijker geworden. We zijn beter opgeleid (en willen dus ook meer zien, beleven). Er zijn

meer mogelijkheden om mobiel te zijn (o.a. onze eigen auto). De huidige beeldcultuur doet ons verlangen bij het zien van zoveel mooie plekken, objecten op aarde om daar ook heen te willen om het met eigen ogen te zien. “Tenslotte is de verdergaande communicatieve mobiliteit van belang. Tegen eerdere verwachtingen in heeft de computer gestuurde communicatie niet geleid tot een verdamping van de publieke ruimte. Eerder is het omgekeerde het geval; kennis maken met is verlangen naar. Wanneer de wereld in communicatieve zin steeds kleiner wordt, lijken ook in fysiek opzicht de barrières minder groot.” [07] De opkomst van bedrijven als Esje, Ryanair e.a. (de low kost carriers) maken het mede mogelijk. Inderdaad heeft de trendwatcher Dijde Barkas (samen met Roland Kip) niet helemaal gelijk gekregen als hij voorzichtig stelt dat we in de toekomst misschien minder gaan reizen. Dat zou komen door een onzekere wereldorde en vooral door de komst van virtuele werkelijkheid. Via onze vr-bril zouden we thuis op ons gemak elke reis maken die maar mogelijk is. Ik denk dat dit juist zal leiden tot meer reizen: zien doet verlangen! [08]

Hoe doen we als toerist?

Allereerst kijken we heel anders naar de dingen die we zien als we op reis zijn. Meestal hebben we beelden van hoe iets zal zijn. Twee kussende fransen in Parijs bevestigen het romantische beeld dat we van Parijs hebben. Wij hebben van al onze vakantie / reisbestemmingen een beeld van wat we daar ongeveer aan zullen treffen. (Reisgidsen besparen ons echte verrassingen! Nee, we doen precies wat er in reisgidsen staat, juist om te bevestigen wat we wilden gaan zien!) Curry noemt dit de ‘Toerist Gaze’ en er zijn verschillende: de historische blik, de spectaculaire blik, de antropologische blik, de romantische blik etc. [06] Dit is eigenlijk wat Ruud Welten ‘de tragedie van het toeristenbestaan’ noemt. De toerist kent twee soorten plaatsen: de ‘geen enkele betekenis’ plaatsen op de route naar onze bestemming en de plaatsen ‘die een overvloed aan betekenis hebben’ (h , h , we zijn op

de vakantiebestemming en kijk eens hoe mooi dit kasteel, dit berglandschap, dit dorpje etc. is! – een stortvloed aan betekenissen). Vooral deze plaatsen zijn door de lokale bevolking omgetoverd in een makkelijk behap- en bezichtigbare plek. Er is goed te parkeren, goede aanwijsborden en een minder goede entreprijs! Eigenlijk zijn we als toerist altijd de ‘outsider’. “Op beide soorten plaatsen is er nauwelijks interactie met andere mensen, die ... elkaar vooral in de weg staan. Beide soorten plaatsen worden door de toerist geconsumeerd.” “Het toerisme biedt (de mens) een betaalbare troost voor zijn grauwe kantoorbestaan. Het ware leven, zo droomt hij, is elders.” [09] Kan het anders? Heel misschien maar lees daarvoor de linker pagina over reisgidsen naar plaatsen waar u zelden zou komen. Verdwalen kan nooit want kaartjes brengen u altijd ter plekke. En was reizen nou niet in oorsprong juist een vorm van verdwalen?

Reageren?
d.roelfzema@upcmail.nl

Noten: Artikel is gebaseerd op de volgende boeken:

[01]= Montaigne Essays, in dit geval ‘Over Ijdelheid’, pag. 1115-1184, vertaling De Graaf uit 1993. Citaten: pag. 1148 + 1167 + 1154 + 1118 [02]= Ab Dijksterhuis Wie (niet) reist is gek [2017]. Citaten: pag. 11 + 17 + 51 + 73 e.v. + 149 + 161 e.v. [03]= Warndorff Geen Idee [2017], hoofdstuk 4 Dynamica van de beleving pag. 72-96 [04]= Todd Kashdan Nieuwsgierig? [2010], hoofdstuk 4 Het nieuwsgierige moment waarin hij de onderzoeken van Daniel Kahneman en collega’s bespreekt en komt tot een strategie om de alledaagse (saai) werkelijkheid weer als klein wonder te ervaren door ‘nieuwsgierigheid’. [05]= Chris Rojek Decentring leisure (rethinking leisure theory) [1995], citaat pag. 175. [06]= John Urry The Tourist Gaze (leisure and travel in contemporary societies) [1990], pag. 153 e.v. [verder in tekst: hoofdstuk 1, pag. 1 – 16] [07]= Vromraad 055 Groeten uit Holland (Advies over vrije tijd, toerisme en ruimtelijke kwaliteit) [2006], vooral hoofdstuk 1 en 2 [08]=Adjedj Bakas e.a. Nooit meer op vakantie? [2005], de toekomst van vakantie pag. 135-150 [09]= Ruud Welten Het ware leven is elders (filosofie van het toerisme) [2013], pag. 105-145 ■

Vaas was natuurlijk al kapot en het is een grapje voor de foto!